

วิจารณ์พระศนะของรายล์

ภาษา เทววิทยากับภาษาศาสตร์

ผู้เขียนคิดถึงคำกล่าวของอ็อกส์ กอง^๑ (August Comte) ซึ่งเคยกล่าวไว้ว่า คนในยุคเทววิทยา เพื่อที่จะกล่าวอะไรออกมาด้วยภาษาแบบเทววิทยา คนในยุควิทยาศาสตร์ (ยุคปัจจุบัน) กล่าวภาษาแบบวิทยาศาสตร์ ภาษาแบบเทววิทยาคือภาษาที่อธิบายสิ่งต่าง ๆ โดยอ้างถึงหรือโยงถึง เทพ, พระเจ้า, ความลึกลับ^๒ คำต่าง ๆ ที่เราใช้ในชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือเขียนนั้น บางคำเราก็คิดขึ้นมา สำหรับอธิบายสิ่ง ๆ หนึ่งในโลก บางคำก็เป็นคำที่ใช้มานานแล้ว จะใช้มาแต่สมัยไหนจริง เราก็ไม่สามารถตรวจสอบให้แน่นอนได้ หรือบางคำอาจจะตรวจสอบได้ก็ไม่แน่ชัด หรือยุ่งยากในการตรวจสอบ คำพวกหลังนี้มักเป็นคำทางเทคนิคหรือศัพท์วิชาการ (technical terms) เช่นคำพวกจิต วิญญาณ อาจจะ เป็นคำที่คิดขึ้นมาในสมัยเชื่อเทววิทยา เป็นต้น ความหมายของคำจึงใช้ชี้ถึงความลึกลับ แต่คนในยุคเชื่อวิทยาศาสตร์ อาจจะอธิบายศัพท์เหล่านั้นเสียใหม่ จนดูไม่ลึกลับด้วยพื้นฐานความเชื่อแบบพฤกษกรรมนิยม ถึงที่ผู้เขียนได้เคยกล่าวไว้แล้วใน

^๑ นักปรัชญาและนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส มีความคิดสำคัญ เรื่องภาษากับวิวัฒนาการของสังคมยุคต่าง ๆ

^๒ ลึกลับ หมายถึงไม่สามารถทดสอบ ทดลองให้เห็นจริงได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

บทที่ ๓ ถึงอิทธิพลของวิทยาการต่าง ๆ ต่อปรัชญาและปรัชญาต่อวิทยาการต่าง ๆ
 สมัยกรีกโบราณเพลโตดูเหมือนจะได้อิทธิพลจากศาสนาโซโรแอสเตียน (Zoroastrian)
 ซึ่งอธิบายถึงการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์ และตรงกับปรัชญาและศาสนาของตะวันออก
 ซึ่งมีความเห็นเรื่องเวียนว่ายตายเกิดทำนองเดียวกัน เรียกได้ว่าคนในยุคนั้นทั่วโลก
 อธิบายธรรมชาติหรือสิ่งต่าง ๆ ในโลกด้วยภาษาเทววิทยา ซึ่งลักษณะเป็นกวีนิพนธ์
 (poetry) มากกว่าร้อยแก้วที่มีเหตุผล

รายละเอียดชีวิตอยู่ในยุคสมัยของวิทยาศาสตร์ (๑๕๐๐-ปัจจุบัน) เพื่อผู้
 ย่อมได้รับอิทธิพลจากวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เราอาจจะพูดได้ว่าถึงแม้รายลจะใช้วิธีการ
 ของภาษาในการปฏิเสธจิตที่ลึกลับ แต่พื้นฐานความเชื่อของรายลก็อยู่บนพื้นฐานความ
 เชื่อในขอบเขตของพฤติกรรมนิยม เป็นสิ่งที่น่าคิดมากทีเดียว คนที่ได้รับอิทธิพลจาก
 ศาสตร์อย่างหนึ่งก็เหมือนใส่แว่นสีหนึ่ง จะมองอะไรก็เข้าทำนองนั้นไปหมด อย่าวา
 แต่นักรัษฎาเลยแม้แต่น้อยที่ศึกษาปรัชญาตามพื้นฐานมาจากศาสตร์แขนงต่าง ๆ กันก็มัก
 เข้าใจเรื่องต่าง ๆ กันสอดคล้องกับศาสตร์ที่มีความรู้มาก่อน อย่างเช่นผู้เขียนมีพื้นฐาน
 จากวิทยาศาสตร์ ทำให้มองอะไรไปทำนองเดียวกันกับรายล เป็นต้น ถ้าผู้ที่มี
 พื้นฐานมาจากศาสนาโดยเฉพาะศาสนาทางเทววิทยา ก็มักจะไม่เห็นด้วยกับรายล
 เพราะพวกเขา มองอะไรในกรอบแวนของความลึกลับ

จะเรียกว่าการมองอะไร เป็นไปตามความเชื่อที่ว่าอคติก็ได้ เหมือนอย่าง เบคอน
 นักปรัชญาชาวอังกฤษ ได้อธิบายถึงเทวรูปต่าง ๆ (Idol) ซึ่งหมายถึงความยึดถือ
 ต่าง ๆ ทำให้คนมีอคติในการเข้าใจหรืออธิบายหรือเชื่อไปตามกรอบขอบเขตอย่าง
 นั้น พื้นฐาน กสูกของปรัชญาอยู่ที่ความเชื่อพื้นฐานอันแรก (postulate) ถึงแม้
 ว่าใครจะบอกว่าปรัชญาเป็นวิชาที่ควยเหตุผล ก็เป็นเหตุผลที่ขยายออกมาจากเหตุแรก
 คือความเชื่อแรก ซึ่งความเชื่อที่เป็นพื้นฐานนี้ถ้าเราจะตัดสินจะบอกไม่ได้ว่าความเชื่อใดถูก
 หรือผิด รายลเชื่อในพฤติกรรมนิยมยอมจะมองอะไรอยู่บนพื้นฐานความเชื่อนี้ จึงอธิบาย
 ทุก ๆ สิ่งสอดคล้องไปกับความเชื่อนี้ ถึงแม้จะบอกว่ารายลไม่ได้ปฏิเสธความลึกลับด้วย
 การใช้วิธีวะสัมผัสทดสอบ เพราะรายลศึกษาที่ภาษา แต่ความจริงแล้วภาษาเป็นแต่

วิธีที่สนับสนุนความเชื่อพื้นฐาน เหตุที่รายลไม่ใช้วิธีอื่น เพราะรายลไม่ใช่นักวิทยาศาสตร์ จะใช้การทดลองทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ และไม่ได้เป็นนักวิชาการในสาขาอื่น ๆ จะได้ใช้ได้วิธีการของสาขานั้น ๆ รายลเป็นนักปรัชญาวิเคราะห์จึงใช้วิธีวิเคราะห์ภาษาที่นักปรัชญาใช้หรือรายลวิเคราะห์ภาษาชีวิตประจำวัน

นักวิทยาศาสตร์โดยมากเชื่อและมีความเชื่อตรงต่อความเชื่อในประสาทสัมผัสอย่างแท้จริง ไม่อาจจะอธิบายอะไรอยู่บนฐานนี้ได้อย่างเคร่งครัด เช่นนักพฤกษศาสตร์นิยมอย่างจืด เป็นต้น แต่บางคนก็ไม่เคร่งครัด ทั้งนี้เพราะในการดำเนินชีวิตจริงกับการศึกษาค้นคว้าในวิทยาการ เป็นคนละเรื่องกัน นักวิทยาศาสตร์บางคนยังกลัวในสิ่งลึกลับ เช่นกลัวผี กลัวเทพเจ้า เป็นต้น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะอิทธิพลความคิดที่หลอหลอมมาตั้งแต่เด็กให้เชื่อสิ่งลึกลับ นักวิทยาศาสตร์บางคนจึงใช้ภาษาเทววิทยาบ้าง

คนที่มีความเชื่ออะไรอย่างหนึ่ง ในการดำรงชีวิตจริงก็อาจไม่อยู่บนพื้นฐานนั้น อย่างเคร่งครัด ผู้เชื่อในประสบการณ์นิยมอย่างจืด (extreme empiricism) แม้แต่พระอาทิตย์จะขึ้นทางนี้แน่หรือไม่เนี่ย ก็ยังบอกไม่ได้ จนกว่าจะเห็นในวันรุ่งขึ้นจริง ๆ ผู้เขียนก็เชื่อว่าผู้คุมคงไม่ระวังในการดำรงชีวิตประจำวันขนาดนั้น ถ้าผู้คุมดำรงชีวิตอย่างความเชื่อเคร่งครัด ผู้คุมก็จะเป็นบ้าแบบหวาเคราะห์แฉ่งแน่นอน นั่นคือผู้คุมหรือคนอื่น ๆ มี สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งสำหรับทุกคน คือชอบแหกคอกทางความคิดหรือกล่าวคือได้หลายแบบ แต่ไม่จำเป็นจะต้องใช้ชีวิตอย่างความคิดนั้น

ในสมัยที่รายลดำรงชีวิตอยู่ในประเทศอังกฤษ ขณะนั้นอังกฤษมีความเชื่อในเรื่องทรงเจ้าเข้าผีมาก ได้เกิดวิชาเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ ขึ้นหลายวิชา (แม้ว่าจะเรียกว่าเป็นวิชาเกี่ยวกับจิต แต่ผู้เขียนพอใจจะใช้คำว่าภูตผีปีศาจ ซึ่งตรงกับความเชื่อของผู้คนในวิชาเหล่านั้นมากกว่า) เช่นวิชาปรจิตวิทยา หรืออภิจิตวิทยา (parapsychology) ซึ่งศึกษาเรื่องการส่งกระแสจิต การใช้พลังจิต วิชาวิญญาณศาสตร์ ศึกษาเรื่องทรงเจ้าเข้าผี เป็นต้น วิชาการเหล่านี้ศึกษาค้นคว้าเขียนตำรากันเป็นชั้น เป็นอันมากมาย

มีเนื้อหา เป็นระบบอธิบายกันอย่างละเอียดละออ รายล้ออาจจะเป็นคนที่ไม่เชื่อความ
 คิดเหล่านี้อย่างมาก และเมื่อได้รับอิทธิพลจากวิทยาศาสตร์ จึงไม่เห็นด้วยกับขอบเขต
 ของวิชาปรัชญาสมัยเก่าที่พยายามจะศึกษาธรรมชาติ ท่านเอง ศึกษากับวิต เกนส์ไตน์นัก
 ปรัชญาอังกฤษที่ชื่อร่วมสมัยเดียวกัน เห็นว่าขอบเขตของวิชาวิทยาศาสตร์จึงจะเป็น
 เรื่องของการศึกษาธรรมชาติ ปรัชญาควร เป็น เรื่องของการศึกษาภาษาที่ใช้ในศาสตร์
 ต่าง ๆ รายล้อมีความคิดท่านเองนี้ ประจวบกับรายล้อศึกษาประวัติปรัชญา โดยได้ศึกษา
 ตั้งแต่บทสนทนาของเพลโต จนถึง เลกการ์ต รายล้อเอง เห็นว่านักปรัชญาเป็นผู้ก่อให้เกิด
 ปัญหาทางปรัชญา เพราะการใช้ภาษาไม่ดีพอ ถ้ารายล้อมีความเชื่อในเทววิทยา
 รายล้ออาจมองว่าปัญหาปรัชญาเหล่านี้ เป็นปัญหาจริง ๆ ก็ได้ คือรายล้อจะเชื่อใน
 ความลึกลับของจิต แต่เพราะรายล้อมีพื้นฐานวิทยาศาสตร์จึงมองตรงกันข้าม

รายล้อ เป็นพวกที่เปลี่ยนประโยคทางจิตเป็นกาย หรือเป็นพวกนิยมทฤษฎีเอกลักษณ์หรือไม่

ที่รายล้อว่าปัญหาจิต-กายไม่น่า เป็นปัญหานั้นหมายความว่า เช่นไร สมมุติถ้าเรา
 จะตอบปัญหาที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างลุงกับพี่ชายของพ่อหรือแม่เป็นอย่างไร เรา
 เห็นคำถาม เช่นนี้ เรา เข้าใจได้ทันทีว่าคำถามนี้ไม่ใช่คำถามหรือปัญหาที่ไม่ เป็นปัญหา
 (proper question) เพราะลุงกับพี่ชายของพ่อหรือแม่ก็หมายถึงสิ่งเดียวกัน
 เป็นคำที่ใช้เรียกสิ่งเดียวกัน ถ้ารายล้อว่าปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างจิตกับกายไม่ใช่
 ปัญหาทั้งนั้นจะหมายความว่ารายล้อกำลังกล่าวววจิตกับกาย เป็นสิ่งเดียวกันขณะนั้น **หรือ**
คงไม่ใช่เช่นนั้น เพราะถ้าเชื่อ เช่นนี้ รายล้อจะมีความ เชื่อแบบทฤษฎีเอกลักษณ์
 (identity theory) ซึ่งมีใจความววจิตกับกายเป็นคำ ๒ คำ ที่ใช้เรียกสิ่ง
 เดียวกัน ใกล้เคียงการเจ็บปวด เป็นสิ่งเดียวกันกับประสาทส่วนปลายถูกกระตุ้น ความโกรธ
 กับการทำงานของสมองส่วนกลาง (สมมุติ) เป็นสิ่ง ๆ เดียวกัน เป็นต้น ในทรรศนะ
 ของรายล้อจิตกับกายไม่ใช่เป็นสิ่ง ๆ เดียวกัน (identical with material) แต่

จิตกับกาย เป็นสิ่งที่เกิดอยู่ในโลก ๆ เดียวกัน โลกที่เราอาศัยอยู่กันทุกวันนี้ ไม่ใช่จิต
 จิตเกิดอยู่ในโลกอีกโลกหนึ่ง มีหลายตัวอย่างที่รายล้นยกมาให้เห็นถึงสิ่งที่เรียกว่า
 จิต ซึ่งเมื่อเราพิจารณาแล้วมันก็คือพฤติกรรมทางกาย ทำให้ดูเหมือนว่ารายล้น เชื้อแบบ
 ทฤษฎีเอกลักษณ์ เช่น เรื่องสิ่งปรากฏของพฤติกรรมจิต ตัวอย่าง ความตั้งใจในการขับรถ
 รายล้นบอกว่าความตั้งใจ เป็นศักยภาพ ตาของคนขับที่เพ่งไปข้างหน้ามือที่จับพวงมาลัย
 อย่างมั่นคง เท้าที่พร้อมจะเหยียบเบรค เหล่านี้คือสิ่งปรากฏเป็นสิ่งที่เราเห็น แล้วเรา
 ก็เรียกเขาว่า เขาขับรถอย่างตั้งใจ การที่รายล้นกล่าวเช่นนี้คล้ายกับว่ารายล้นนิยาม
 ความตั้งใจว่าคือการ เพ่งไปข้างหน้า มือจับพวงมาลัย เท้าจะเหยียบเบรค ซึ่งลักษณะ
 นี้เป็นสมมุติฐานเอกลักษณ์ หรืออาจกล่าวได้ว่า รายล้น เป็นพวกที่พยายาม เปลี่ยนประโยค
 ทางจิต (mental statement) เป็นประโยคทางกาย (physical statement)

การวิจารณ์รายล้น เช่นนั้นถูกบางส่วน ไม่ถูกหมด เพราะรายล้นไม่ได้มีความ
 ตั้งใจว่าจะทำหน้าที่เปลี่ยนประโยคจิตเป็นประโยคกาย รายล้นตั้งใจจะชี้ถึงการใช้
 ภาษาในชีวิตประจำวันในการอธิบายจิตว่าไม่ได้อธิบายถึงสิ่งที่ลึกลับ แต่เป็นการอธิบาย
 ถึงสิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ ท่านเองเดียวกับภาษาที่อธิบายกาย แต่ก็เป็นคนละเรื่องกับ
 กาย อาจจะมีคนค้านว่ารายล้นไม่ได้ปฏิเสธปัญญาจิต-กายจริง ๆ เลย เพราะรายล้น
 เพียงแต่เปลี่ยนเรียกจิตเป็นศักยภาพและเรียกกายโดยใช้คำสิ่งปรากฏเท่านั้น และ
 รายล้นก็พูดถึงปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างจิตกับกายในทางอ้อม เพราะการที่รายล้นบอกว่า
 สิ่งปรากฏของความตั้งใจ (ขับรถ) นั้นได้แก่ตา เพ่งไปข้างหน้า มือจับพวงมาลัยอย่าง
 ระมัดระวัง ฯลฯ ซึ่งเป็นพฤติกรรมทางกาย เท้ากับรายล้นบอกว่าความตั้งใจสัมพันธ์
 กับพฤติกรรมกาย เราลองพิจารณาทรรศนะของรายล้นให้ดี จะเห็นว่ารายล้นไม่ถือว่า
 ความตั้งใจ เป็นเหตุให้เกิดตา เพ่งไปข้างหน้า แต่ความตั้งใจกับพฤติกรรมของกายเป็น
 ความต่อเนื่อง ซึ่งรายล้นเรียกว่าประโยคแสดงความต่อเนื่อง (wire and pulley
 or chain process statement) ถ้าเราจะวิจารณ์คำนี้ต่อไป wire and
 pulley หรือ chain process แสดงความสัมพันธ์แบบหนึ่ง แต่ไม่ใช่ความ

สัมพันธ์แบบ เหตุกับผล ผู้เขียนเชื่อว่ารายลปฏิบัติเสขแต่ความสัมพันธ์กันในแง่จิตสิ่งลึกลับ เป็นเหตุให้เกิดกาย สิ่งไม่ลึกลับ และปัญหาจิต-กายที่นักปรัชญาพยายามหาคำตอบ (solve problem) กันอยู่นั้น ความหมายของปัญหาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่ง ลึกลับ เป็นเหตุให้เกิดสิ่งไม่ลึกลับ เป็นผล จึงกล่าวได้ว่ารายลปฏิบัติเสขปัญหาจิต-กาย ท่านองนั้นถ้าปัญหาจิต-กายนิยามใหม่ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งไม่ลึกลับ (จิต) กับ สิ่งไม่ลึกลับ (กาย) รายลคงจะยอมรับว่าปัญหาจิต-กายท่านองนี้มีที่แก้ ก่อนจะกล่าว ต่อไป เรามาทำความเข้าใจกับคำว่าความสัมพันธ์อีกครั้งก่อน เมื่อเรากล่าวว่า สามีมีความสัมพันธ์กับภรรยา พ่อแม่มีความสัมพันธ์กับลูก หญิงชายมีความสัมพันธ์ทาง เพศ ทุกอย่างในโลกมีความสัมพันธ์กัน เราหมายความว่าอย่างไร อย่างน้อยที่สุด ก็คือความร่วมมือกัน การมีอะไรร่วมกัน การเกิดอะไรขึ้นพร้อม ๆ กัน หรือเกี่ยวพัน กัน ความผูกพันกัน ฯลฯ ถ้าปัญหาจิต-กายหมายถึงปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างจิต กับกายแบบมีอะไรร่วมกัน เกิดร่วมกัน ผูกพันกัน เกี่ยวพันกัน รายลก็มองเห็นปัญหา จิต-กายว่าเป็นปัญหา เพราะในการอธิบายเรื่องสัถยภาพและสิ่งที่ยปรากฏนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่ารายลกำลังแสดงความร่วมมือกันของพฤติกรรมจิตและกาย เพราะการที่เรา รู้ว่า เป็นจิต ต้องสังเกตเห็นจากพฤติกรรมทางกาย ถ้าเป็นอย่างนั้นถึงแม้ว่ารายลจะ กล่าวหาปัญหาจิต-กายไม่ใช่ปัญหาที่จริงแล้ว รายลเพียงแต่อธิบายปัญหาจิต-กายอีกแบบ หนึ่ง คือไม่อธิบายด้วยนิยามแบบเก่า ๆ ที่อธิบายว่าจิตลึกลับ เป็นเหตุให้เกิดกายของ เคการ์ต ปัญหาจิต-กายของรายลไม่ใช่ปัญหาความสัมพันธ์อันลึกลับ แต่เป็นปัญหาความสัมพันธ์ ระหว่างจิตที่ไม่ลึกลับกับกาย

ดังนั้น จะวิจารณ์ว่ารายล เป็นผู้มองปัญหาจิต-กายว่าเป็นปัญหาที่เพิ่มก็ไม่ถูกต้อง นัก รายลมุ่งเฉพาะปัญหาจิต-กาย ในความหมายแบบเก่าว่าเป็นปัญหาของภาษา ไม่ใช่ปัญหาจริง ๆ ซึ่งปัญหาของภาษาก็คือปัญหาเทียม (pseudo problem) ความจริง เป็นคังกล่าวข้างต้น ก็รายลกำลังแสดงถึงความหมายของปัญหาจิต-กายในแง่ใหม่ เพราะอิทธิพลของปรัชญาในความหมายใหม่ เปรียบเหมือนเรขาคณิตยุคเก่า (ยูคลิด)

จะมีทฤษฎีว่ามุมในสามเหลี่ยมรวมกันเท่ากับ ๒ มุมฉาก แต่เรารู้ว่าคณิตยุคใหม่ (Non-Euclidian) จะมีทฤษฎีว่ามุมในสามเหลี่ยมรวมกัน ไม่เท่ากับ ๒ มุมฉาก (อาจจะน้อยกว่าหรือมากกว่าก็ได้)

ปัญหาจิต-กายของรายลจึง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมจิตกับพฤติกรรม กาย รายลเป็นพฤติกรรมนิยมหรือไม่ ถึงแม้ว่ารายลจะแสดงทรรศนะว่าไม่ชอบ พฤติกรรมนิยมจัด ๆ ซึ่งอธิบายมนุษย์ด้วยหลักของ เครื่องจักร และรายลไม่ได้ตีค่า มนุษย์เป็นเครื่องจักร ที่รายลกล่าวถึงพฤติกรรมจิต รายลไม่ได้มีความ เห็นว่าพฤติกรรม จิตนั้นมีความหมายเหมือนพฤติกรรมกาย ถึงแม้จะเรียก "พฤติกรรม" นำหน้าเหมือนกัน ซึ่งรายลใช้คำในภาษาอังกฤษว่า mental conduct สำหรับพฤติกรรมกายใช้ คำว่า behavior และคำทั้งสองไม่ได้มีความหมายเหมือนกัน ๒ คำนี้ถ้าใช้เป็น ภาษาที่เราใช้ในชีวิตประจำวัน เราก็คำหนึ่งดูเราจะรู้ว่า ความหมายต่างกันและคน โดยมากใช้คำทางจิตอย่าง ถูกต้อง รู้จักวิธีใช้ดีแล้ว เช่นการอธิบายสภาพทางจิตใจของ นาย ก. ว่า เป็นคนขุ่นเคือง กับ การอธิบายสภาพทางร่างกายของนาย ก. ว่า เป็นคน แข็งแรง เป็นต้น จากตัวอย่างใช้สามัญสำนึกเรารู้ว่าเรอธิบายถึงสิ่งคนละสิ่ง และ รายลก็ใช้สามัญสำนึกนี้ในการพิสูจน์ทางปรัชญา

รายล เป็นนักมนุษยนิยม

สามัญสำนึกของรายลคือการพยายาม เข้าใจปัญหาต่าง ๆ โดยสัง เกตจากภาษา ที่ใช้อยู่ทุก ๆ วันอย่างธรรมดา ๆ ไม่เกินเลยไปกว่าขอบเขตของความรู้ที่ได้จากประสาท รับสัมผัส ซึ่งวิธีนี้ทำให้มองแต่พฤติกรรมของมนุษย์ จึง เป็นการสนับสนุนพฤติกรรมนิยม โดยอ้อม จนมีบางคนวิจารณ์รายลว่าเป็นพวก พฤติกรรมนิยมทางปรัชญา ซึ่งรายล คงต้องปฏิเสธอย่างแน่ชัด เนื่องจากเขาคิดว่ามนุษย์ก็คือมนุษย์ ก็เขาไม่เห็นด้วยที่ จะตีค่ามนุษย์ แต่พฤติกรรมอย่าง เกี่ยว การที่รายลพิสูจน์ว่าจิตไม่ลึกลับ ไม่ใ้ทำให้ มนุษย์เป็นเครื่องจักร เพราะมนุษย์ต้องถูกอธิบายด้วยหลักทางชีววิทยา รายลเชื่อว่า

ชีววิทยา เจริญพอที่จะอธิบายมนุษย์ได้ โดยไม่ต้องไปนำเอาฟิสิกส์มาอธิบายมนุษย์เลย ความคิดของรายล์น่าจะถูกจัดเป็นพวกมนุษยนิยมมากกว่า (humanism) แต่มนุษยนิยมจริง ๆ เป็นพวกที่สนใจเฉพาะจริยศาสตร์มากกว่า คือเป็นลัทธิทางจริยศาสตร์ รายล์ไม่ได้แสดงความคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์เลย แต่ที่ว่าเป็นมนุษยนิยม เพราะรายล์เน้นความสำคัญของมนุษย์ให้มีความหมายมาก รายล์เกลียดพวกที่กลัวฟิสิกส์จะอธิบายโลกได้หมด และเกลียดพวกวัตถุนิยมอย่างชอบด้วย รายล์ปฏิเสธอย่างแข็งกร้าวไว้ตอนหนึ่งว่า เขาจะไม่ตกหลุมพรางของการตีความมนุษย์เป็นเครื่องจักร เด็กขาดถึงแม้คนอื่น ๆ จะอ้างว่า เขาเชื่อพฤติกรรมนั้น คือการเชื่อวามมนุษย์เป็นเครื่องจักร เขาแสดงให้เห็นแล้วว่ามนุษย์มีพฤติกรรมของกายและจิต และพฤติกรรมจิตนั้นก็ความสามารถ ทักษะ แรงจูงใจ

เขาไม่เคยกลัวว่าเมื่อฟิสิกส์เจริญถึงขีดสุด แล้วจะอธิบายทุกอย่างได้ด้วยฟิสิกส์ ถึงแม้ปัญหาทางฟิสิกส์ทุกปัญหา แก่ฟิสิกส์สามารถจะตอบปัญหาเหล่านั้นได้หมดก็ตาม เพราะสิ่งหลายสิ่งในโลก ไม่จำเป็นต้องอธิบายด้วยฟิสิกส์ เช่นการเล่นหมากรุก บิลเลียด ฯลฯ กฎที่อธิบายสิ่งเหล่านี้ได้ก็ไม่ใช่กฎทางฟิสิกส์ แต่เป็นกฎของเกมส์ ทักษะของผู้เล่น เขาไม่เห็นวาทกรรมชาติจะเป็นเครื่องจักรไปได้อย่างไร เพราะเครื่องจักรคือสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น มีธรรมชาติไม่ก็อย่างที่มีลักษณะเหมือนเครื่องจักรและนักวิทยาศาสตร์ทางชีววิทยา เจริญกว่าหน้าพอที่จะอธิบายมนุษย์ด้วยหลักการในวิชานั้นได้แล้ว ทำไมจะต้องลบทอนชีววิทยาไปเป็นฟิสิกส์ ความกลัวเรื่องฟิสิกส์จะครองโลก จึงไม่น่ากลัว ถ้าจะมีคนค้านการพิสูจน์ถึงการไม่มีวิญญาณของรายล์ว่าการพิสูจน์โดยการวิเคราะห์ภาษานั้น เป็นการพิสูจน์ที่ไม่หนักแน่นพอ เพราะอาจจะมึสิ่ง ๆ นั้นจริง ๆ ก็ได้ (วิญญาณ) แต่การมีมัญตัสพีทไซ์เรียกสิ่งนั้น มัญตัสพีทไซ์ไม่ก็พอ

อาจจะกล่าวได้ว่า รายล์เป็นนักธรรมชาตินิยม (naturalist) เพราะกล่าววามมนุษย์นิยมในที่นี้หมายความว่าความทำนอง เกี่ยวกับธรรมชาตินิยม

จึงทำให้คำที่เรียกดูเหมือนเป็นคำที่ไม่ได้แทนอะไรสักอย่างจริง ๆ หรือกันว่าสิ่งบาง
 สิ่งถึงแม้ว่าจะมี แต่เราอาจจะสื่อความหมาย โดยใช้ภาษาไม่ได้ คือจะเอาภาษามา
 อธิบายสิ่ง ๆ นั้นไม่ได้ เมื่ออธิบายจะยิ่งทำให้เข้าใจสิ่ง ๆ นั้นได้น้อยลง คล้ายกับที่
 เห็นว่า ถ้าเรายิ่งอธิบายจิตมากเท่าไร เราก็ยิ่งห่างไกลกับจิตมากเท่านั้น^๑ สิ่ง
 บางสิ่งที่มีอยู่จริง ถ้าเรารู้ว่ามีเราอาจจะแสดงให้คนอื่นรู้เช่นเรา บางทีก็ใช้ภาษา
 เป็นสื่อไม่ได้ ต้องให้คนอื่นที่อยากรู้เหมือนเรา ผึกการสัมผัสด้วยความรู้อย่างพิเศษ
 อย่าง เช่นเราจะอธิบายถึงความสวยงามของพระอาทิตย์ตกคืนให้คนฟังแล้ว เข้าใจอย่าง
 ที่เราเข้าใจถึงความสวยงามทำนองนั้น เราอธิบายได้ยากมาก ถึงแม้จะอธิบายให้
 ฟัง เข้าใจได้อย่างไร เช่น นักวรรณคดี นักประพันธ์ ชอบทำคือใช้ภาษาแบบวรรณคดีเป็น
 สื่ออธิบายความงามแบบนี้ให้คนอื่นทราบก็ตาม เราจะรู้ซึ่งถึงความสวยงามได้จริง ๆ
 เราต้องใกล้ชิดกับสิ่ง ๆ นั้นเอง และไม่สัมผัสแต่เพียงตาเห็นเท่านั้น ต้องมีความ
 รู้ลึกทางศิลปะที่เรียกว่ามีสุนทรียชาติอีกด้วย **รายลค์ทอมว่าไม่เชื่อว่าจิตเป็นสิ่งลึกลับจนอธิบายไม่ได้**

ภาษาวิชาการกับภาษาประจำวัน

คนที่เข่อคัง กล่าวข้างต้นนี้ยังมีข้ออ้างมาคักคาน รายลค์ได้อีกว่ารายลค์
 พิจารณาแต่ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คำว่าจิตที่รายลค์พิจารณาก็เป็นคำว่าจิตในภาษา
 ที่ใช้ประจำวัน ถ้าคำว่าจิตใช้กรณีเป็นศัพท์เทคนิคทางวิชาการของศาสตร์ต่าง ๆ เช่น
 ศาสนาศาสตร์ จิตวิทยา เป็นต้น รายลค์ไม่ได้พิจารณาคำว่าจิต ที่ใช้กรณีเช่นนั้นเลย
 ภาษาไม่ได้มีแต่กรณีที่ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเดียว บางทีใช้ในกรณีพิเศษก็กล่าว
 จิตในกรณีเป็นศัพท์เทคนิคทางศาสนาอาจแทนสิ่งที่มีจริง ๆ ก็ได้ รายลค์ปฏิเสธจิตที่ใช้

^๑ เห็น เป็นนิกายหนึ่งของพุทธศาสนาหายาน มีหลักสำคัญว่าจิตทุกตนกับจิต
 ของพุทธเหมือนกัน ต่างกันตรงจิตตนทั่วไปไม่วางจากการยึด และการพบความหลุดพ้น
 จะเกิดได้ทันทีที่เข้าใจความจริงคือความว่างจากตัวตน

ในชีวิตประจำวันว่าไม่ไ้ใช้แทนสิ่งลึกลับ ภาษาลมไ้ปฏิบัติเสกคำว่าจิตที่ไ้กรณีอื่น ๆ นักศาสนาอาจไ้กล่าวว่จิตแทนสิ่งที่ลึกลับที่**เขาสัมผัสได้จริง ๆ** หรือพิสูจน์ไ้ว่ามีจริงก็ได้ ภาษลจะแก้ว่อย่างไร หรือภาษลจะถืว่ภาษาที่ไ้ในชีวิตประจำวันนั้นรวมถึงภาษาที่เป็นศัพท์ทางวิชาการด้วย เราก้จะเห็นไ้ว่าไม่จริง ศัพท์บางศัพท์ไ้ในความหมายทั่ว ๆ ไปอย่างหนึ่ง ความหมายในฐานะที่เป็นศัพท์ทางวิชาการจะเป็นอีกอย่างหนึ่ง เช่นคำว่างาน (work) ความหมายที่ไ้ในชีวิตประจำวัน หมายถึงการทำอะไรอย่างหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนกำหนดไว้ แต่ในวิชาฟิสิกส์ งานหมายถึงผลคูณระหว่างแรงกับเวลา เป็นต้น ในเมื่อสิ่งที่ภาษลปฏิบัติเป็นความหมายของภาษาที่ไ้ในชีวิตประจำวัน ภาษลจะสรุปไ้ได้อย่างไรว่จิตไม่ไ้แทนสิ่งลึกลับ ภาษลน่าจะกล่าวไ้แต่เพียงว่จิตที่ไ้ในภาษาประจำวันไม่ไ้แทนสิ่งลึกลับ แต่จิตที่เป็นศัพท์ทางวิชาการ อาจมีความหมายต่างหากไปอีก แล้วแต่ว่ไ้ในศาสตร์ใด ๆ แต่ผู้เขียนคิดว่าถึงอย่างไรภาษลต้องมีความเชื่อว่จิตไม่ไ้ใช้แทนสิ่งลึกลับ ไม่ว่าจะไ้ในฐานะภาษาประจำวัน หรือศัพท์เทคนิค เพราะที่ว่ไ้คำนี้ เป็นศัพท์ทางวิชาการ เช่นในปรัชญา เป็นต้น ภาษลถืว่คำเหล่านี้เป็นภาษาประจำวัน ปรัชญาของภาษลจึงเป็นเรื่องของการอธิบายภาษาในชีวิตประจำวัน ภาษลวิเคราะห์ภาษาในชีวิตประจำวันไม่ไ้วิเคราะห์ภาษาที่เป็นศัพท์วิชาการทางปรัชญา ภาษลถืว่ว่านักปรัชญาอธิบายปรัชญาโดยไ้ภาษาประจำวันนำเอาภาษาประจำวันไปทำให้ลึกลับ เพื่อเขียน เป็นระบบปรัชญาขึ้นมา เพราะหน้าที่ของนักปรัชญาของภาษลไม่ไ้ถืว่หาความรู้โดยวิธีการต่าง ๆ พิเศษ เป็นแต่เอาภาษาประจำวันไปใช้อธิบายความคิด ความเชื่อว่โลกต้องเป็นอย่งนั้นอย่งนี้ สมมุติว่ภาษลเดินผ่านไปไกล โยสลแล้วไ้บินมาตกลง เทศน์ให้ชาวบ้านฟังว่ "จงเข้าไปถืว่พระองค์ เพื่อให้พระองค์ว่ระจิตใจอันชั่วร้ายของท่านเสีย" ภาษลคงคิดว่าจิตใจไม่ไ้หมายถึงสิ่งลึกลับอะไร เป็นแ่การพูดโน้มน้าวให้ผู้ฟัง เกิดความรู้สึกลสบายใจ (เป็นภาษาศื่คำไม่ไ้ภาษาของข้อเท็จจริง) หรือให้เกิดประสบการณ์ทางศาสนา (religious experience) ซึ่งเมื่อกนรู้สึกล เช่นนั้นจะรู้ว่ เขารู้สึกลก็เพราะเขา

แสดงพฤติกรรมออกมา เช่นนั่งเงียบขรึม สงบเยือกเย็น บางคนอาจน้ำตาไหล
บางคนยิ้มที่มุมปาก นิ่งจ้องหน้าบาทหลวงสวดมนต์ พิมพ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เบิกเผย
(witness) เป็นคน และที่ผู้เขียนเชื่อแน่ว่ารายดต้องเชื่อเช่นนั้น เพราะ
รายดเคยแสดงทรศนะไว้แล้วว่า นักปรัชญาสมัยก่อนใช้ภาษาในการ เขียนปรัชญา
นิพนธ์ไม่กี่พอ ทำให้เกิดปัญหาเพราะการใช้ภาษามากมายที่เป็นปัญหาจริง ๆ ก็มี
ปัญหาจิต-กายก็เป็นปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะนักปรัชญาอย่าง เคการ์ตสร้างขึ้นมาเพราะใช้
ภาษาที่อธิบายเกี่ยวกับจิตไม่ตี ซึ่งหมายความว่า นักปรัชญานำภาษาธรรมชาติมา
อธิบายเป็นภาษาทางวิชาการของปรัชญา โดยสร้างความหมายของภาษาเป็นความ
หมายใหม่ให้ลึกลับไปเอง นักปรัชญาไคฟง เช่นนี้ คงจะค้านว่าไม่ได้กำหนดความ
หมายใหม่ แต่พบสิ่งใหม่จริง ๆ ก็ขอพบว่ามีจิตลึกลับ (วิญญาณ) จริง ๆ แล้วต้องยืม
ภาษาธรรมชาติมาใช้อธิบาย รายดก็คงค้านต่อไปว่านักปรัชญาไม่มีทางพบสิ่งนั้น ๆ
เพราะนักปรัชญาไม่ใช่ผู้มีหน้าที่และไม่มีเครื่องมือวิธีการอะไร ที่จะค้นคว้าหาความรู้
ในสิ่งนั้น ๆ ตามทรศนะของรายด นักปรัชญาคือผู้ชี้แจงให้เห็นความสับสนในการใช้
ภาษาแทนสิ่งต่าง ๆ เพราะนักปรัชญาใช้ความคิดในการหาความรู้และความคิดที่ทำ
ได้แค่เพียงวิจารณ์ วิเคราะห์ภาษาเท่านั้น นักปรัชญาจึงไม่ได้พบกฎอธิบายธรรมชาติ
หรือสิ่งจริง ๆ อะไรเลยในธรรมชาติและตัวมนุษย์ สิ่งที่นักปรัชญาสามารถค้นพบ
ได้คือสาเหตุที่ทำให้ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันใช้กันสับสนในความหมาย

วิชาการที่มีหน้าที่ค้นหาหาความจริงต่าง ๆ ไม่ใช่วิชาปรัชญาแต่เป็น
ศาสตร์อื่น ๆ ได้แก่สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ฯลฯ

ข้อวิจารณ์ของไพรัช

นายเอช เอช ไพรัช (H. H. Price: Oxford University)

วิจารณ์ในการสนทนากลุ่ม (Symposium) เรื่องมิตินของจิตใน
หัวข้อ " ข้อโต้แย้งบางประการต่อพฤติกรรมนิยม " ตีพิมพ์ใน Dimension of Mind

มีความคิดเห็นโจมตีพวกที่มีความคิดแบบพฤติกรรมนิยมลดทอน (reductionist behaviorism) หรือเป็นปรัชญาจิต (Philosophy of mind) แบบพฤติกรรมนิยม กล่าวคือความคิดที่ว่าประโยคที่แสดงสภาพจิตและปรากฏการณ์ของจิตสามารถลดทอน เป็นประโยคที่เป็นพฤติกรรม ซึ่งสัง เกศได้โดยทุก ๆ คน (อย่างสาธารณะ) ถึงแม้ เขาจะไม่บอกตรง ๆ ว่าเขาโจมตีความคิดของรายล์ แต่ความคิดเช่นนั้นคือความคิดของ รายล์แน่นอน

เขาชี้ให้เห็นว่าคำว่า สาธารณะ (publication) กับคำว่าส่วนตัว (private) นั้น เป็นคำประเภทแสดงสิ่งตรงกันข้ามกัน ซึ่งคำทั้งสองนี้จะมี ความหมายต่อเมื่อมีสิ่งทั้งสองจริง ๆ คือต้องมีทั้งสิ่งที่เป็นสาธารณะและสิ่งที่เป็นส่วนตัว (ถ้าเราบอกว่า "ทุกสิ่งในโลกเป็นสิ่งที่สาธารณะ" ประโยคนี้จะไม่มีความหมายอันใดเลย) เพราะที่เราว่าสาธารณะนั้นเราต้องมีสิ่ง เปรียบเทียบได้แก่มีสิ่งส่วนตัว เมื่อเราพูด ว่าตัวเราจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่าสิ่งนั้นคือ ความสำนึก (awareness or consciousness) เขาเชื่อว่าความสำนึกมีจริง และถึงแม้ว่าความสำนึกจะเป็นสิ่งที่ เป็นส่วนตัว ก็ไม่ได้ หมายความว่าคนอื่นจะเข้าใจความสำนึกของเราไม่ได้ เพราะสิ่งที่ เป็นส่วนตัวนั้น ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้คนอื่นรู้ได้ ไม่ใช่ว่าเป็นสิ่งส่วนตัวแล้วตัวเอง เท่านั้นจะรู้ว่า มีสิ่งนั้น และการที่พวกปรัชญาจิตแบบพฤติกรรมนิยม (รายล์) ปฏิเสธการรู้ตนเองว่าไม่ใช่การ มองด้วยตาใน (introspection) แต่เป็นการระลึกถึงความหลัง (retrospection) แท้ที่จริงการระลึกถึงความหลังก็คือการมองด้วยตาในอีกครั้งหนึ่ง เพราะความสำนึก ของเราเป็นสิ่งที่ส่วนตัว ที่เรียกว่าการมองด้วยตาในถึงสิ่งส่วนตัว แสดงว่าต้องมอง ด้วยตาใน ความสำนึกไม่ใช่สิ่งสาธารณะที่จะมองอย่างธรรมดา เหมือนเราเหลียว หันไปย้อนมองดูकिกริมถนนที่เรานั่งรถผ่านไปแล้วเมื่อครู่ สิ่งที่เป็นกายภาพเรามอง ย้อนได้ แต่สิ่งที่ เป็นจิตคือความสำนึกเราต้องมองด้วยตาใน นั่นคือต้องใช้วิธีการ มองด้วยตาในเท่านั้นจึงจะเข้าถึงความสำนึกหรือตัวตนของเราได้ ที่ว่าคนอื่น ๆ รู้ถึงความสำนึกของเรา นั้น ไม่ใช่หมายความว่าความสำนึกเป็นสิ่งที่สาธารณะ แต่

อย่างทีกล่าวข้างต้น คนอื่นรู้ได้เพราะสิ่งส่วนตัวย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้คนอื่น
ใช้วิธีอนุมาน เอาใจความสิ่ง ๆ นั้นในใจเรา การอนุมานนั้นคือการ เปรียบเทียบ
กับการที่ตัวเรามีความสำนึกนั้นเอง

จากความคิดเช่นนี้ คงจะเห็นได้แล้วว่าคำกล่าวที่ผู้เขียนเคยกล่าวไว้
ข้างต้นว่าทุกคนมีพื้นฐานความเชื่อแรกต่าง ๆ กัน ทำให้เข้าใจและอธิบายสิ่งต่าง ๆ
ไปตามเหตุอันแรกนั้น จึง เกิดเหตุผลขึ้นและเหตุผลไม่มีทางตรงกัน เลยกับคนที่เชื่อ
ในความเชื่อแรก ซึ่งต่างกันไปเหมือนเรขาคณิตของยูคลิดและของ Non-Euclidian
นั้น เริ่มต้นที่สัจพจน์ (axiom) ซึ่งก็คือความเชื่อแรกสำหรับวิชาเรขาคณิตต่างกัน
ทำให้ยูคลิดพิสูจน์ได้ว่าสามเหลี่ยมมีมุมรวมกันเท่ากับ ๒ มุมฉาก แต่ของ Non-Euclidian
พิสูจน์ได้ว่าสามเหลี่ยมมีมุมรวมกันไม่เท่ากับ ๒ มุมฉาก นี่แสดงความจริงที่ว่า
เมื่อเริ่มต้นจากความเชื่อแรกต่างกัน สิ่งที่ต้องอธิบายต่อมาโดยยึดจากความเชื่ออันนั้น
จึงต้องต่างกันไปด้วย

รายลกับโพธิ์มีความเชื่อแรกต่างกัน วิเคราะห์ดู โพธิ์จะรู้ว่าเรามีความ
เชื่อแรกแบบจิตนิยม (แต่ไม่ใช่จิตนิยมแบบเพลโต หรือคนอื่น ๆ ในยุคเก่า) เชื่อว่าจิต
มีจริง จิตมีเนื้อหาคือความสำนึก ส่วนรายลเชื่อแต่สิ่งที่ปรากฏให้เห็นแก่พฤติกรรม
ทั้งที่ผู้เขียนเคยแสดงไว้ข้างต้นแล้วว่า ความเชื่อของรายลเป็นเช่นนั้น ที่รายลถูกจัด
ไว้เป็นพวกวิเคราะห์ภาษาในชีวิตประจำวันนั้น เพราะรายลใช้วิธีการวิเคราะห์ภาษา
โดยความเชื่อพื้นฐานในพฤติกรรมที่ไม่ได้ใช้ถึงสิ่งลึกลับ

รายลกับโพธิ์มีความเชื่อในความดีรวบยอดแบบอภิปรัชญาคนละชนิดกัน
(metaphysical concept) ความคิดของรายลเป็นแบบพฤติกรรมนิยมของโพธิ์
เป็นจิตนิยมที่ผู้เขียน ว่ารายลมีความคิดแบบพฤติกรรมนิยม ไม่ได้หมายความว่ารายล
เป็นนักพฤติกรรมนิยม (เพราะรายลไม่ใช่ นักจิตวิทยาและนักพฤติกรรมนิยม เราหมายถึง
ความถึงนักจิตวิทยาประเภทหนึ่ง) แต่หมายความว่า เป็นนักปรัชญาพฤติกรรมนิยม

คนส่วนมากคิดว่ารายลไม่ เป็นพวกที่เชื่อว่าข้อความทางอภิปรัชญามีความหมาย เพราะพวกวิเคราะห์ภาษาอันไคแกวิต เคนส์ไต้น์ รายล แสมเจียร์

(Hampshire) และสตรอสันนั้น เป็นพวกไม่เชื่อว่าข้อความอภิปรัชญา เป็นข้อความที่มีความหมาย หรือเป็นพวกไม่มีอภิปรัชญา (ametaphysical) การที่บอกว่าข้อความทางอภิปรัชญาไม่มีความหมายนั้น แท้จริงก็เป็นข้อความทางอภิปรัชญาอีกแบบหนึ่ง คือไม่เชื่อในความหมายของอภิปรัชญาแบบเก่า แต่เป็นอภิปรัชญาแนวใหม่

(neometaphysic) คือ เป็นอภิปรัชญาแบบใหม่ของนักปรัชญารุ่นใหม่ คำว่าอภิปรัชญาไม่ได้อธิบายถึงความรู้ที่เหนือฟิสิกส์หรือสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ แต่หมายถึงความรู้ข้อความแรกๆที่มาก่อนฟิสิกส์ ถ้ารู้ข้อความนี้ จะทำให้อธิบายธรรมชาติสิ่งต่าง ๆ ออกมาจากความเชื่อนั้น ๆ รายล เชื่อในความรู้แรกๆว่าทุกสิ่งขึ้นอยู่กับสิ่งที่สองสิ่ง เกตไค สิ่งที่สอง เกตไค (ภาษาที่ใช้ทุกอันใช้กับสิ่งที่สอง เกตไค) เท่านั้น ที่เป็นจริงมีข้อความอะไรที่จะนำมาพิสูจน์ข้อความแรกนี้ได้ ไม่มีแน่นอน เราทำได้อย่างไรว่าสิ่งที่สองไม่ได้เป็นสิ่งที่ไม่มีจริง ดังนั้น เมื่อข้อความแรกนี้ถูกพิสูจน์ไม่ได้ ข้อความแรกนี้จึงไม่ต้องการพิสูจน์ แต่เราต้องเชื่อเลยที่เกี่ยว ต้อง เชื่ออย่างนั้นก่อนแล้วจึงจะได้ความรู้อื่น ๆ ตามมา ข้อความแรกนี้เป็นความเชื่อที่เห็นจริงแล้ว เหมือนสัญจพจน์ของ เรชาคณิต เช่น เส้นที่ลากระหว่างจุด ๒ จุด เส้นตรง เป็นเส้นที่สั้นที่สุด เราพิสูจน์ไม่ได้ แต่เราเชื่อเพราะเราทุกคนรู้สึกว่าเป็นจริงจริง โดยที่ไม่ต้องพิสูจน์ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้เขียนจึงอยากจะกล่าววารายลก็มีอภิปรัชญา และเป็นอภิปรัชญาแบบพฤกษิกรรณนิยม

เปรียบเทียบบางทรรศนะของรายลกับพุทธปรัชญา

ความคิดที่เปรียบเทียบได้มีอยู่ ๒ เรื่อง ได้แก่

๑. เรื่องนิคประเภทกับสมมุติบัญญัติ

๒. I ไม่ไคถึงสิ่งลึกลับที่มีอยู่ก่อนนัตตาของอัตตา (ความไม่มีอยู่ของสิ่งที่มีความอยู่)

ผู้เขียนจะไม่นำเอาหลักการที่เป็นแก่นทั้งหมดของพุทธศาสนา เทียบกับ
 วรรณคดีของรายล เพราะระบบปรัชญาของพุทธศาสนามีเรื่องราว เนื้อหากว้างกว่า
 ละเอียดยิ่งกว่า เป็นปรัชญาชีวิตที่สมบูรณ์กว่า รายลมีวรรณคดีเฉพาะเรื่องย่อย ๆ
 โดยเฉพาะวรรณคดีของ เขาในหนังสือว่าด้วยจิต วรรณคดีทางปรัชญาของรายลมี
 ไม่ครบสาขาของปรัชญาคือสาขาจริยศาสตร์ ทฤษฎีความรู้ (กล่าวไว้บ้างเล็กน้อย
 ในหนังสือว่าด้วยจิต) ดังนั้น จะนำทั้งระบบมาเทียบกันไม่ได้

ความคิดเรื่องผิดประเภทของรายลตรงกับความคิดสมมุติฐานบัญญัติอย่างมาก
 เมื่อคนต่างถิ่นถูกพาชมมหาวิทยาลัย เจ้าของที่ชี้ให้ดูวิทยาลัย ห้องสมุด ห้อง
 อำนวยการ ฯลฯ แล้วคนต่างถิ่นถามว่าไหนคือมหาวิทยาลัย โดยคิดไปว่ามหาวิทยาลัย
 เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างอื่นที่ไม่ใช่สิ่งที่เขาเห็นมาแล้ว ทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยเป็นคำเรียกสิ่ง
 ที่หลายนั้นรวมกัน

คำสนทนาระหว่างพระเจ้ามีสินทรกับนาคเสนเถระ^๑ เรื่องอนัตตา ที่เรียกว่า
 เกวียน นี้เคยตรึงไหน เห็นมีแต่คนผลัก เพลา แอก เข็ม ม้า หรือมา ฯลฯ ตามเหมือน
 กับว่า เกวียน เป็นสิ่งอื่นสิ่งต่างหากจากการรวมตัวกันขึ้นของส่วนประกอบต่าง ๆ
 จึงกล่าว ที่แท้เกวียน เป็นสมมุติบัญญัติ สมมุติเรียกกันว่า เกวียนเท่านั้น ไม่มีเกวียน
 จริง ๆ ที่เรียกว่ากันความมนุษย์เช่นกัน จริง ๆ แล้ว ก็เป็นแต่เพียง กระดูก เลือด
 เนื้อ น้ำหนอง น้ำลาย ฯลฯ หรือธาตุดิน (ของแข็ง) น้ำ (ของเหลว) ลม (อากาศ
 ธาตุ) ไฟ (ของร้อน อุณหภูมิ) รวมประชุมกันขึ้น มนุษย์เป็นสมมุติบัญญัติ สมมุติเรียก
 ความมนุษย์ ไม่มีมนุษย์ที่เป็นสิ่งที่มีอยู่ ต่างหากจากการประชุมกันขึ้นของธาตุทั้ง ๔ จึงกล่าว

๑ คืออะไร หลักพุทธปรัชญา ๑ ไม่มีตัวตนที่อิสระ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น
 ไม่ใช่สิ่งพิเศษที่นอกเหนือจากชื่อ นามสฤตและร่างกาย ๑ เป็นคำสมมุติ เรียกพุทธปรัชญา
 ปฏิเสธความเชื่อที่ว่าผีอีกตาแปงอยู่ในตัวคน เป็นสิ่งพิเศษต่างหาก นับว่าเป็นความ
 หลงผิด (โมหะ) ซึ่งเกิดจากความไม่รู้ (อวิชชา) ที่ไปคิดว่ามีตัวตน ท่านองเดียวกับ

๑ อยู่ในคัมภีร์มีชื่อของพุทธศาสนาชื่อ มิลินทปัญหา เป็นการสนทนาโต้ตอบ
 ระหว่างพระภิกษุชื่อนาคเสนกับพระเจ้ามีสินทร

หมายมองมนุษย์ว่ามีแต่พฤติกรรมจิต ไม่มีจิตเป็นสิ่งที่อีกสิ่งต่างหากจากร่างกายคือไม่มี I
 ในฐานะสิ่งที่มีอยู่ พุทธปรัชญา (ตามที่ผู้เขียนเข้าใจ) ไม่แยกตัวอ้างไปถึงสิ่งลึกลับ
 ว่าเป็นต้นคอของสรรพสิ่งเลย สิ่งใดก็ตามแต่เรื่องวิญาณ วิญาณในพุทธปรัชญา
 คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นที่ประสาทรับสัมผัสทั้ง ๕ ขณะเมื่อมีการรับสัมผัสเกิดขึ้น แล้ว
 รายงานให้สมองรับรู้ (sensation) ความรู้สึกทางตา (เห็นภาพใหญ่เล็กสีต่าง ๆ)
 เรียกว่าจักขุวิญาณ ความรู้สึกทางหู (ได้ยินเสียงดัง ค่อย สูง ต่ำ ฯลฯ) เรียกว่า
 โสตวิญาณ ความรู้สึกทางจมูก (ไ้กลิ่น หอม เหม็น ขุน ฯลฯ) เรียกว่ามานะวิญาณ
 ความรู้สึกทางลิ้น (ว่ามีรสเปรี้ยว หวาน มัน เค็ม ฯลฯ) เรียกว่าชีวหาวิญาณ และ
 ความรู้สึกทางกายสัมผัส (นิ่ม แข็ง ฯลฯ) เรียกว่ากายวิญาณ คำว่าวิญาณเป็นคำ
 เรียกถึงสิ่งที่ไม่ลึกลับอะไรเลย ส่วนการที่ผู้นับถือพุทธศาสนาส่วนหนึ่ง เชื่อว่า
 พุทธศาสนาพูดถึง เรื่องวิญาณที่ลึกลับ เช่นปฏิสนธิวิญาณ โอปปาติกะ เป็นต้น ผู้เขียน
 ก็มีความเชื่อนี้ไม่น่าสอดคล้องกับหลักอมตคาเลย ถ้าจะสอดคล้องก็สอดคล้องกับ
 ลัทธิวิญาณนิยม และลัทธิศาสนาที่เชื่ออาตมันเท่านั้น (พราหมณ์) ซึ่งอาจจะเป็น
 เพราะอิทธิพลของลัทธิทั้ง ๒ นั้นครอบงำ ผู้ที่เรียกตนว่าเป็นผู้สืบทอดพุทธศาสนา
 ตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน จนพยายามตีความพุทธศาสนาไปตามอภิปรัชญาที่อ่อนแอ
 คือหมายอิงอภิปรัชญาทางพุทธ (อนัตตา) กับอภิปรัชญาของพราหมณ์และวิญาณนิยม
 (วิญาณเป็นสิ่งที่จริงต่างหากจากร่างกาย) ตละกันไป ถ้าพุทธปรัชญาเชื่อในวิญาณ
 ที่ลึกลับจริง ความคิดเช่นนั้นก็คงนำทรรศนะของรายลไป เปรียบเทียบแล้วสอดคล้องกัน
 ไม่ได้เลย

สรูปพุทธปรัชญากับปรัชญาของรายลต่างก็ปฏิเสธตัวตน แต่โดยคนละวิธี
 พุทธปรัชญาปฏิเสธโดยพิจารณาจากสรรพสิ่งในแง่ เป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกัน ไม่มีสิ่ง
 ที่เป็นเอกเทศอิสระ (independent) โดยไม่มีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ คือไม่มี
 ตัวตน เป็นสิ่งต่างหากจากการประชุมรวมกันขึ้น แต่รายลปฏิเสธโดยใช้การพิจารณา
 ภาษาคำในภาษาบางคำ ไม่ได้ถึงสิ่งที่มีอยู่เช่นคำว่า I ซึ่งดูเหมือนจะใช้เรียก

สิ่งลึกลับ ก็เป็นเพียงคำพรรณานี้ ซึ่งมีหน้าที่เพียงการแทนตัวผู้พูด ผู้เขียน เมื่อใช้เรียกตัวเองขณะพูดหรือเขียน เป็นคน พุทธปรัชญาสัง เกตที่ เหตุการณ์จริง ๆ ธรรมชาติมนุษย์แคระยลสัง เกตที่ภาษา ซึ่งใช้ยู่ทุกวันนี้ ว่าใช้แทนอะไรในธรรมชาติ มนุษย์

ปัญหาจิต-กายแนวทางต่อไปของการตอบปัญหา

ศตวรรษที่ ๒๐ อิทธิพลของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้แนวทางในการศึกษาค้นคว้าจิต-กายจะเน้น คำตอบที่เป็นข้อมูลจากประสบการณ์หรือเป็นแง่ข้อเท็จจริง (fact) มากขึ้น นักปรัชญายุคปัจจุบันที่แสดงทรรศนะต่อปัญหาจิต-กาย จะพยายามนำเอาข้อมูลที่ได้จากวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับจิต เช่นจิตวิทยา สรีรวิทยาของสมอง คอมพิวเตอร์ศาสตร์ หรือวิศวกรรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น คำตอบที่ได้จึงมีลักษณะอย่างไฟเกล (Feigl) นักปรัชญาวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกัน เรียกว่าอภิปรัชญา (Metascientific) คำตอบพาดังนี้จะทำให้ปัญหาจิต-กายกระจ่างชัดจนได้คำตอบแน่นอนจริงหรือ นักปรัชญาเหล่านี้เชื่อว่าพวกเขาพบคำตอบแน่นอน จนถึง เป็นทฤษฎีได้เช่นไฟเกลแสดงทรรศนะของเขาเป็นแบบทฤษฎีเอกลักษณ์นิยม ซึ่งมีใจความสำคัญว่า เทอมของสรีรวิทยาประสาทใช้ชี้ถึงเหตุการณ์เดียวกันกับที่ เทอมของปรากฏการณ์ใช้ชี้ถึง (เจ็บปวด ใช้เรียกเหตุการณ์ที่เกิดจากมีการกระตุ้นของ เส้นประสาทเส้น X)

ทรรศนะเหล่านี้คิดว่าปัญหาจิต-กาย จะตอบได้โดยพยายามหาข้อมูล (empirical data) มาสนับสนุนมาก ๆ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้มาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ในแง่หนึ่งปัญหาจิต-กายในประเด็นที่เป็นปัญหาทางปรัชญา ไม่น่าจะพอใจกับข้อมูลเพียง คำประสบการณ์เท่านั้น มีนักปรัชญาบางคนคิดว่าปัญหาจิต-กายไม่ใช่ปัญหาทางปรัชญา เกี่ยวข้องกับปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เช่นปัญหาว่าอะไร เป็นสาเหตุของ มะเร็ง อะไร เป็นส่วนประกอบของน้ำตาลในอ้อย เป็นต้น

ปัญหาของวิทยาศาสตร์นั้น เราจะตอบปัญหาได้ก็โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์
 จนใ้กฎอธิบายปัญหานั้น ปัญหาทางปรัชญาคำตอบส่วนหนึ่งมาจากข้อมูลทางศาสตร์
 ต่าง ๆ อีกส่วนคือการคิดคำนึง ความสงสัยของนักปรัชญาและนักวิทยาศาสตร์ สงสัย
 ต่อสิ่งเดียวกันคือธรรมชาติ โลก และมนุษย์ แต่ลักษณะความสงสัยต่างกัน วิทยาศาสตร์
 มีขอบเขตแต่ประสบการณ์ ปรัชญาขอบเขตไม่จำกัด นักปรัชญาสงสัยและพยายามหา
 คำตอบในสิ่งที่ทุกคนอาจเห็นว่าไม่มีปัญหาแก้ได้ นักปรัชญาพยายามมองโลกอย่างกว้าง ๆ
 การพยายามมองกว้าง ทำให้เข้าใจอะไรต่าง ๆ ใ้มากขึ้น ทำให้ไม่เป็นคนฝังหัว
 (idea fixe) ตรึงแน่นกับสิ่งที่คิดว่าเข้าใจแล้ว ซึ่งการ เป็นคนฝังหัวทำให้ไม่เกิด
 การเคลื่อนไหวของสติปัญญาในการทำหน้าที่ค้นหาความรู้ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง
 เมื่อสติปัญญาไม่มีการก้าวไปข้างหน้าวิทยาการทุกอย่างนั้นเองจะหยุด ซึ่งมีผลต่อ
 มนุษยชาติทั้งหมดในทั้งลอม ถึงแม้นักปรัชญาจะสงสัยได้ไม่มีขอบเขต แต่อย่างน้อยที่สุด
 ก็ต้องมีพื้นฐานโดยอาศัยข้อมูลจากวิทยาการต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม นักปรัชญาไม่ควร
 พอใจอยู่แต่ข้อมูลทางประสบการณ์จากวิทยาศาสตร์ เพราะนักปรัชญามองมนุษย์ในส่วน
 รวม (look at the whole) ไม่ใช่เลือกสนใจมนุษย์ในแง่ใดแง่หนึ่ง เพียง
 แง่เดียว เช่นสนใจเพียงแง่กายภาพอย่างนักวิทยาศาสตร์สนใจ เป็นต้น

ปัญหาจิต-กาย จึงควรมองหาคำตอบทั้งทางข้อมูลจากประสบการณ์และในแง่
 คุณค่า (normative) ผู้เขียนเชื่อว่าปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวมนุษย์นั้น ต้องหา
 คำตอบทั้งทางข้อเท็จจริงและทางคุณค่า เพราะคุณค่า เป็นสิ่งหนึ่งที่มนุษย์มี

เราลองมาพิจารณาตัวอย่างของความรู้สึกคุณค่าของมนุษย์ จะเห็นได้ชัด
 เช่นพฤติกรรมอย่างหนึ่งที่เรียกว่าชโอมย ถ้าจะอธิบายอย่างข้อเท็จจริงก็เป็นแต่เพียง
 คน ๆ หนึ่งหยิบของของคนอื่นที่ไม่ใช่ของคนเอาไปเป็นของตัว แต่เพราะมนุษย์มีความ
 รู้สึกคุณค่าอยู่ จึงจักพฤติกรรมอย่างนั้นเข้าอยู่ในกลุ่มพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือชั่ว และเป็น
 พฤติกรรมที่ไม่ควรกระทำในสังคมมนุษย์ ด้วยความรู้สึกปกติสามัญแล้ว ไม่มีใครรู้สึกว่
 การชโอมย เป็นของดีเลย ทำไมมนุษย์มองดอกไม้แล้วรู้สึกว่สวย ถ้าอธิบายการมอง

อย่างข้อเท็จจริงแล้ว ก็เป็นเพียงคลื่นแสงขนาดหนึ่งมากกระทบกับจอภาพในตา แล้วเกิดปฏิกิริยาเคมีฟิสิกส์ นำไปสู่สมอง รายงานว่าดอกไม้ดอกหนึ่ง แต่ความรู้สึกว่าสวยเกิดขึ้นทันที เพราะมนุษย์มีความรู้สึกคุณค่า เป็นคน อาจจะมีคนปฏิเสธว่าทำไมบางคนไม่เคยมองดอกไม้แล้วรู้สึกสวยเลย อาจมีคนเช่นนั้นอยู่บ้าง สาเหตุคงเพราะเขาถูกอบรมมาอย่างวิทยาศาสตร์จัด ๆ จนมองอะไร เน้นแต่แง่ เกี่ยวคือแง่ข้อเท็จจริง แต่คนคนนั้นคงไม่ถึงกับไม่มีความรู้สึกคุณค่าเลย เพราะเขาอาจบໍมีความรู้สึกคุณค่ากับสิ่งอื่น ๆ ซึ่งถ้าเราลองค้นหาจริง ๆ ก็คงพบว่า เขาต้องมีความรู้สึกคุณค่าต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อยสิ่งหนึ่ง ยังมีตัวอย่างอีกมากมายทำนองนี้ ผู้เขียนอยากจะสรุปว่าคนทุกคนมีความต้องการทั้งข้อเท็จจริงและคุณค่า ใครจะปฏิเสธบ้างว่า คนเราจะพอใจแต่บ้านซึ่งสร้างถูกตามหลักวิศวกรรมศาสตร์ (ข้อเท็จจริง) โดยไม่ได้คับแค้นให้มีลักษณะซึ่งให้ความรู้สึกทางสถาปัตยกรรมศาสตร์ (คุณค่า) บ้านซึ่งสร้างถูกตรงตามหลักวิศวกรรมศาสตร์ก็เพียงพอที่จะอาศัยอยู่ได้แล้ว แต่ที่ต้องการรูปทรงแปลก ๆ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกพอใจ ทั้งนี้เพราะคนเราต้องการคุณค่าด้วย วิศวกรอาจพอใจถ้าตึกถูกสร้างมาตามหลักการทางวิศวกรรมที่เขาคำนวณไว้ แต่ไม่ได้หมายความว่าเขาไม่มีความรู้สึกคุณค่าของสถาปนิกมา เสนอรูปทรงให้เขาก็ก่เกิดความรู้สึกคุณค่าได้ แต่ที่เขาพอใจที่แรกเพราะเขาดน้กแต่ข้อเท็จจริง คนทุกคนสนใจ เฉพาะเจาะจงหรือศึกษาหรือมองอย่างที่ตนถนัด เพราะถูกอบรมมาเช่นนั้น เขาไม่สามารถจะสร้างตึกให้ไ้ทั้งข้อเท็จจริงและคุณค่า คนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถ

นักปรัชญายอมไม่พอใจอยู่แต่แง่ใดแง่หนึ่ง ถึงแม้นักปรัชญาจะมีขอบเขตความสามารถจำกัด แต่การเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ต้องเข้าใจในแง่ส่วนรวม เพราะนักปรัชญาคิดถึงความคิดรวบยอดไม่ใช่ เป็นผู้ศึกษาระกับรรยายละเอียดใน เรื่องแต่ละ เรื่องอย่าง วิศวกร สถาปนิก หรือผู้ชำนาญการทางวิทยาการใด ๆ วิทยาการหนึ่งศึกษา เพราะนักปรัชญาศึกษารวบยอด จึงสามารถมองหลาย ๆ แง่ของสิ่งต่าง ๆ หรือมองในส่วนรวมทั้งหมด หรือมอง เห็นความกลมกลืนของคุณค่าและข้อเท็จจริง

ปัญหาจิต—ภายในทรนัสนะของนักปรัชญาจึงต้องถูกมองอย่างคุณค่าและข้อเท็จจริง คุณค่า เป็นสิ่งที่นักปรัชญาน่าจะศึกษาและค้นคว้าไ้มากกว่าข้อเท็จจริง เพราะเรื่องข้อเท็จจริง เป็นหน้าที่ค้นคว้าของนักวิทยาศาสตร์ การที่นักปรัชญาพะวง เรื่องข้อเท็จจริงมากไปบางทีก็ทำให้เสนอความรู้ข้อเท็จจริง (โดยการคาดคะเน) อย่างหละหลวม

การมองปัญหาจิต—ภายในแง่คุณค่า

ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงประเด็น ความมีอยู่ของจิต เพราะไม่ว่าจิตจะมีอยู่หรือไม่ เป็นวิญญาณหรืออย่างไรก็ไม่สำคัญ ผู้เขียนนึกว่าสิ่งที่แน่นอนที่สุดคือสิ่งที่เรียกว่าจิตใจ หรือสภาพจิตนั้น มีอยู่จริง ซึ่งได้แก่ความรู้สึก ความคิดคำนึง ความเชื่อ เจตนา การคิดอย่างมีเหตุผลและอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้คนทุกคนรู้ดีว่าเป็นคนละเรื่องกับการเดิน การวิ่ง การพูด การดมกลิ่น และอื่น ๆ ซึ่งสิ่งที่กล่าวนี้เป็นเรื่องทางกายภาพของมนุษย์ (กาย) เราอธิบายเรื่องเหล่านี้ได้ข้อมูลจากวิทยาการทาง ค่ายฟิสิกส์ สรีรวิทยา กายวิภาคศาสตร์ เคมี ชีววิทยา มนุษยวิทยาภาพ ซึ่งรวมอยู่ในกลุ่มวิทยาศาสตร์

ส่วน เรื่องของจิต เราอธิบายโดยข้อมูลจากวิชาการอื่น ๆ ได้แก่สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปะ วรรณคดี มนุษยวิทยาวัฒนธรรม ภาษาศาสตร์ เป็นต้น

ส่วนจิตวิทยา ถ้าเป็นจิตวิทยาในความหมายใหม่คือพฤติกรรมนิยม ผู้เขียนมีทรนัสนะว่าจิตวิทยาพฤติกรรมนิยมไม่ได้ศึกษา เรื่องเกี่ยวกับจิตจริง ๆ เพราะศึกษาแต่พฤติกรรมของมนุษย์ และการศึกษาพฤติกรรมก็คือการที่นักจิตวิทยามีพื้นฐานความคิดของฟิสิกส์ ซึ่งการทำเช่นนั้น ไม่ทำให้เข้าใจเรื่องข้อเท็จจริง ๆ เป็นแค่การพยายามจะมองคนให้เป็นเครื่องจักรมากขึ้นเท่านั้น

ถ้าเป็นจิตวิทยาแบบฟรอยด์ ผู้เขียนเชื่อว่าจะให้ข้อมูลอธิบายเรื่องจิต ได้ดีกว่าพฤติกรรมนิยม หรือดีที่สุดของผสมผสานข้อมูลจากทั้งสองวิธีที่ผู้เขียนกล่าวเช่นนั้น เพราะถ้าเราศึกษาเรื่องเกี่ยวกับจิตโดยอยู่บนฐานความเชื่อแบบฟิสิกส์เป็น

การศึกษาจิต เฉพาะแง่ที่เป็นสิ่งที่แสดง ออกนอกสาขารณะ แต่จิตนั้นทุกคนรู้ว่า เป็นทั้ง
 สิ่งส่วนตัวและสิ่งที่แสดง ออกนอกสาขารณะ (ซึ่งก็คือพฤติกรรมทางจิต) ตัวอย่าง เช่น
 ความโกรธขณะที่เราโกรธ เรารู้ตัวว่าเรากำลังมีความรู้สึกโกรธ ซึ่งความรู้สึก
 โกรธนี้ ไม่มีทางที่ใครจะมีในขณะนั้นเหมือนเราทุกประการ สิ่งที่คนอื่นจะรู้สึกคือสิ่ง เกิด
 พฤติกรรมที่เราแสดงออกได้แก่ หุบโตะ หน้าแดง คิ้วขมวด เหงื่อไหลซึม การมีความ
 รู้ว่าเรากำลังโกรธ ย่อมต่างกับการมีความรู้สึกโกรธ การที่จะได้ความรู้ของจิต
 จริง ๆ จึงไม่จำเป็นต้องใช้วิทยาศาสตร์ทั้งหมด ส่วนหนึ่ง ส่วนสาขารณะควรใช้
 วิธีทางวิทยาศาสตร์ อีกส่วนหนึ่ง ส่วนตัวควรใช้วิธีทางศิลปศาสตร์ คือการศึกษาที่ใช้
 วิธีระลึกถึงความหลัง การศึกษาตัวต่อตัว หรือรายบุคคล

พยายามให้เข้าใจโดยให้เห็นถึงกริยาต่อกันของคานิยม ประเพณี วัฒนธรรม
 ความเชื่อ ซึ่งรวมเป็นกลุ่มนามธรรมของคนในสังคมและสิ่งแวดล้อมในแง่ กายภาพ
 (รูปธรรม) คอจิตใจของคน ๆ หนึ่ง สภาพจิตใจของคนแต่ละคนย่อมถูกหล่อหลอมขึ้น
 ใหม่อยู่เสมอจากสิ่งแวดล้อม เหล่านี้ เหมือนกับสภาพร่างกายที่ถูกหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อม
 ทางกายภาพ เช่นดินฟ้าอากาศ ภูมิประเทศ เป็นต้น และสิ่งแวดล้อมทางนามธรรม ใน
 แถบร้อนมรสุม มักทำให้คนที่อยู่ในบริเวณนี้รูปร่าง เล็ก ผิวคล้ำ ผมดำ การที่คนไทย
 มีประเพณีนั่งพับเพียบ ซักสมาธิ ทำให้เป็นโรคปวดหัวเข่าได้ง่ายกว่าคนทางยุโรป
 คนที่อยู่ในแถบอากาศร้อนมักเป็นคนที่ไม่ชอบคิดอะไรแบบมีเหตุผลมาก ๆ โกรธง่าย
 เชื่ออะไรง่าย หลงใหล คลั่งไคล้ในสิ่งลึกลับง่าย คนที่อยู่ในประเทศที่มีภูมิอากาศ
 ออบอุ้น (หนาว) มักจะมีลักษณะตรงกันข้าม การที่ผู้เขียนแสดงทรรศนะทำนองนี้
 ไม่ใช่หมายความว่าสิ่งแวดล้อมแต่เพียงอย่าง เดียว เป็นตัวกำหนดให้มนุษย์ต้องมี
 สภาพจิตใจ และสภาพร่างกายอย่างใดอย่างหนึ่ง ชาติพันธุ์เดิมของมนุษย์ เช่นคน
 มองโกเลียคนผิวขาวเหลือง คนคอเคเซียนผิวหยาบ สีขาว น้ำตาล ผมน้ำตาล
 คาสีน้ำขาว เป็นต้น ก็มีสัณฐานกายมนุษย์มีลักษณะเฉพาะเป็นสิ่งที่ เติมอยู่แล้ว
 ในเรื่องทางจิตใจ มนุษย์ก็ไม่ได้ถูกกำหนดหมด มนุษย์มีเสรีภาพที่จะ เลือกกำหนดสภาพ

จิตใจได้อย่างเต็มที่ แต่คนโดยมากมักยอมทิ้งความมีเสรีภาพ เพราะไม่กล้าทำอะไร
ที่ต่างไปจากสังคม มนุษย์ทั่วไปเชื่อว่า สภาพของตัวเองนั้นมีสภาพ I และ We
(เป็นตัวของตัวเองและเป็นสัตว์สังคม) คนโดยมากไม่กล้าเป็นตัวของตัวเอง ก็มี
สภาพจิตใจอย่างที่ว่าเองอยากที่จะเป็น ถ้าสิ่งนั้นต่างจากคนอื่นในสังคมมาก นั่นคือ
คนชอบเป็น We มากกว่าเป็น I

การที่ชาวทกกล่าวว่าคุณมีเสรีภาพนั้นถูกต้อง และการที่นักปรัชญาวัตถุนิยม
บางคนและนักพฤติกรรมนิยม กล่าวว่าคุณถูกกำหนดจากสิ่งแวดล้อมนั้นก็ถูกต้อง เช่นเดียวกัน
แต่ไม่ถูกต้องทั้งหมด และไม่ผิดทั้งหมด เพราะขึ้นอยู่กับมุมมองแง่ใจและโอกาสโลก
ที่ผู้เขียน กล่าวทั้งหมดก็คือ จิตในความหมาย คุณค่า จิตไม่ถูกกำหนดตายตัว เหมือนสิ่ง
ทางกายภาพ มหาคมคานธีเลือกที่จะไม่กินอาหารทั้ง ๆ ที่กระเพาะต้องการ คิดเป็น
ร่างคนพุ่ม เทการสร้างผลงาน จนถึงถึงความต้องการของร่างกาย เราไม่สามารถอธิบาย
พฤติกรรมเหล่านี้ในแง่วิทยาศาสตร์ได้

ผู้เขียนเชื่ออย่างเต็มที่ว่า สภาพจิตใจไม่ใช่สิ่งลึกลับ แต่แย้งในประเด็น
ที่ว่า เป็นสิ่งสาธารณะที่จริงสภาพจิตใจ เป็นทั้งสิ่งส่วนตัวและสาธารณะทั้งกล่าวมาแล้ว
การที่รายล์บอกว่าสภาพจิตใจเป็นสิ่งสาธารณะ เพราะทุกคนสังเกตได้ รายล์ไม่เข้าใจ
สมบูรณ์ สิ่งที่สังเกตได้แล้วเราเข้าใจสภาพจิตใจคนอื่นนั้น เป็นวิธีการอนุมานเทียบ
จากตนเอง เราจึงคาดคะเนว่า เขามีสภาพจิตใจ เช่นนั้นเช่นนั้น

ถึงอย่างไรสภาพจิตใจของคนอื่นก็เพียงแต่คล้าย ไม่ใช่อันเดียวกับของเรา
และอย่า ผู้เขียนกล่าวมาแล้วว่า คนเราชอบเป็น We มากกว่า I เราจึงสังเกต
อนุมานแล้วคาดคะเนจิตใจเขาได้ แต่สำหรับบางคนที่มีความเป็น I มากกว่า We
สิ่งที่เราสังเกตอนุมานและคาดคะเนได้จึงอาจผิดหมดทั้งนี้ เพราะ สภาพจิตใจคนนั้นมี
ลักษณะส่วนตัวมาก สภาพจิตใจของคนซึ่ง เป็น I จึงแตกต่างจากคนที่ เป็น We ทำให้
เกิดการ เปรียบเทียบและ เมื่อมีการ เปรียบเทียบจึง เกิดคุณค่าขึ้นในช่วง เวลาหนึ่ง

สังคมหนึ่งมีค่านิยมสังคมอยู่แบบหนึ่ง คนโดยมากในสังคมจะมีสภาพจิตใจ เป็นท่านอง
 เดียวกันหมด ถ้ามีคน ๆ หนึ่งสร้างค่านิยมใหม่ให้สังคม คือมีสภาพจิตใจแตกต่าง
 ออกไป (กลางแสดงความเป็น I) ตอนแรกอาจมีคนปฏิเสธและว่าบ้า แล้วต่อ ๆ มา
 มีคนอื่น ๆ ในสังคมยอมรับมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะความตึกนั้นอาจมีความเป็นจริง
 เป็นจั้งก็ ก็ทำให้เกิดการพัฒนาก้าวหน้าของสภาพจิตใจของคน เกิดค่านิยมเปลี่ยนไป
 วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเปลี่ยนแปลงไป ทั้งหมดนี้แสดงถึงความมีคุณค่า
 ผู้เขียนกล่าวมาทั้งหมดแล้วนี้ ผู้เขียนไม่ได้กล่าวถึง เรื่องทางกายภาพ ซึ่งความจริง
 เรื่องทางกายภาพมีการพัฒนาเหมือนกัน เช่นความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และ
 เทคโนโลยี ทำให้มนุษย์สุขสบายทางกายมากขึ้น เป็นต้น แต่เป็นคนละส่วนกับจิตใจ
 เป็นเรื่องคนละขอบเขตกัน ผู้เขียนเน้นเรื่องจิตขึ้นมา เพราะคนโดยมากมักมองกัน
 แต่เรื่องทางวัตถุ ซึ่งมันไม่มีคุณค่าในตัวเอง คนกำหนดมันขึ้นมาเท่านั้น แต่จิตมีคุณค่า
 ในตัวเอง

จิต-กาย เป็นความสัมพันธ์แบบไหน

เช่น เมื่อเรากล่าวว่า พี่มีความสัมพันธ์กับน้อง พ่อแม่มีความสัมพันธ์กับลูก
 อาจารย์มีความสัมพันธ์กับศิษย์ ชายมีความสัมพันธ์กับหญิงในฉันทูสาว นาย ก. มี
 ความสัมพันธ์กับ ข. แบบเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น หมายความว่าอย่างไร

ความสัมพันธ์ไม่ได้แสดงถึงความ เป็นสา เหตุต่อกันเสมอไป พ่อแม่มีความ
 สัมพันธ์กับลูกเป็น ตัวอย่างของความสัมพันธ์แบบสา เหตุ คือพ่อแม่เป็นสา เหตุให้เกิดลูก
 แต่ความหมายทั่ว ๆ ไป หมายถึงความเกี่ยวข้องกัน ความเกี่ยวพันกัน ซึ่งแสดงว่า
 สิ่งที่สัมพันธ์กัน ไม่ใช่เป็นสิ่งที่อิสระโคโลกเกี่ยว เป็นตัวของตัวเอง หรือเป็นจริงอย่าง
 เกี่ยว แต่เป็นสิ่ง ๒ สิ่งที่ต้องพึ่งพากัน ความจริงโลกทั้ง โลกมีสิ่งซึ่งสัมพันธ์กัน
 ทั้งหมด

พุทธปรัชญาได้กล่าวถึงความ เป็นอนัตตาของสรรพสิ่งนั้น คือการกล่าวถึง ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ต่อกันและกันแบบเป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกัน ถ้ามองอย่าง ชั้นปรมาณูบัพัญญู จิตไม่ใช่สิ่งที่มีอำนาจบังคับกาย เพราะไม่มีทั้งจิตและกาย ไม่มี นาย ก ไม่มีนางงามจักรวาล ไม่มีราหูสุรเต็มชั้น ทั้งหมดเป็นสมมุติเรียก (สมมุติ บัพัญญู) ความคิดของอินส์ไตน์ในเรื่องสัมพันธภาพ ซึ่งแสดงถึงความเกี่ยวพันกันของ ทุกสิ่งในแง่กายภาพ ทั้งสองความคิดนี้ทำให้ผู้เขียน มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่าง จิตกับกาย เป็นความสัมพันธ์แบบเกี่ยวเนื่อง เกี่ยวข้องกันในความหมาย จะว่าเป็น ความสัมพันธ์แบบสาเหตุก็ได้ แบบชนานก็ได้ แบบกายเป็นสาเหตุให้เกิดจิตอย่าง เกี่ยวก็ได้ และเหตุอื่นก็ถูกหมด ความสัมพันธ์ของจิต-กายในทรรศนะต่าง ๆ นั้น รวมกันคือสิ่งที่เรียกว่าความสัมพันธ์ระหว่างจิตกับกาย ความคิดเช่นนี้เป็นแบบพหุนิยม วิชาใหม่ เพราะทรรศนะไหน ๆ ก็ถูกหมด จริงหมด เพราะในแง่หนึ่งนักปรัชญา วิเคราะห์หมักมองโลกแบบพหุนิยม ดังเช่น โซพิสท์ ซึ่งถือได้ว่าวิเคราะห์เรื่องภาษา เป็นคนแรก ทั้ง ๆ ที่นักปรัชญาผู้อื่นอาจจะไม่ยอมรับว่าเขาเป็นนักปรัชญาและ ทรรศนะของเขาไม่ใช่ความรู้ทางปรัชญาคำถาม เป็นต้น และผู้เขียนเชื่อว่าคนทุกคนมอง สิ่ง ๆ หนึ่งต่าง ๆ กันไปทั้ง ๆ ที่มองสิ่ง ๆ เดียวกันทั้งไม่เชื่อว่าอรรถธิบายของคน ๆ หนึ่งจะสมบูรณ์